

LBRIS

We know
books

IAN KERSHAW

HITLER

**1936–1945
NEMESIS**

Traducere din limba engleză de
DIANA POPESCU-MARIN

LITERA
București

<i>Lista ilustrațiilor</i>	7
<i>Lista hărților</i>	10
<i>Prefață</i>	11
<i>Mulțumiri</i>	16
<i>Hărți</i>	21
1936: Hitler triumfător	31
Capitolul 1 Radicalizare neconținută	45
Capitolul 2 Campania de expansiune	105
Capitolul 3 Semne ale unei mentalități de criminal în masă	169
Capitolul 4 Eroare de calcul	194
Capitolul 5 Totul sau nimic	219
Capitolul 6 Autorizarea barbariei	268
Capitolul 7 Apogeul puterii	316
Capitolul 8 Pregătirea unui „război de anihilare“	372
Capitolul 9 Confruntarea	421
Capitolul 10 Împlinirea „profeției“	487
Capitolul 11 Zarurile sunt aruncate pentru o ultimă dată	522
Capitolul 12 La ananghie	581
Capitolul 13 Speranța într-un miracol	629
Capitolul 14 Norocul diavolului	673
Capitolul 15 Fără scăpare	703
Capitolul 16 Prăbușirea în abis	764
Capitolul 17 Dispariția	808
Epilog	840
<i>Glosar de termeni și abrevieri</i>	853
<i>Note</i>	857
<i>Lista lucrărilor citate</i>	1076
<i>Indice</i>	1116

1936: HITLER TRIUMFĂTOR

Faptul că această nouă realizare a lui Hitler este încă o piatră de hotar pe drumul către porțile iadului pare a nu fi trezit conștiința nimănu.

„Raport asupra Germaniei“, redactat de Sopade, aprilie 1936

I

„După trei ani, dată fiind situația actuală, sunt de părere că lupta pentru drepturi egale convenite Germaniei trebuie considerată încheiată.“ Era 7 martie 1936. Cuvintele îi aparțineau lui Hitler, care se adresa Reichstagului în timp ce trupele germane, sfidând democrațiile occidentale, pătrundeau în Renania demilitarizată. „Mărețe sunt cuceririle pe care Providența mi-a îngăduit să le obțin pentru Patria noastră în acești trei ani“, continua Hitler. „În toate domeniile vieții noastre naționale, politice și economice, poziția noastră s-a consolidat. [...] În acești trei ani, Germania și-a redobândit onoarea, a regăsit credința, a depășit cele mai mari greutăți economice și, în cele din urmă, a inaugurat o nouă perioadă de înflorire culturală.“ În acest elogiu adus propriilor „reșite“, Hitler afirma totodată explicit faptul că „nu avem de făcut nici un fel de revendicări teritoriale în Europa“. Încheia cu un apel – primit cu aplauze furtunoase – de a fi susținut în noile „alegeri“ (cu toate că în acestea era reprezentat un singur partid – partidul nazist), organizate pe 29 martie.¹ Rezultatul acestor „alegeri“ a fost un procent de 98,9% în favoarea lui Hitler. Dar, oricât de „măsluite“ au fost cifrele și indiferent de combinația de propagandă și constrângere aflată în spatele acestora, nu există nici o îndoială asupra faptului că majoritatea covârșitoare a cetățenilor germani l-au aplaudat pe Hitler, în martie 1936, pentru redobândirea suveranității germane în Renania (așa cum o făcuseră și mai înainte, când rupsese lanțurile Tratatului de la Versailles). A fost un triumf major pentru Hitler, și pe plan extern, și pe plan intern. A fost punctul culminant al primei etape a dictaturii sale.

LBPIS

We know
books

Triumful lui Hitler a marcat totodată cea mai limpede demonstrație de slăbiciune din partea Franței și a Marii Britanii, puterile dominante în Europa după Primul Război Mondial. Hitler a încălcat fără teama de consecințe tratatele de la Versailles și Locarno, principalii piloni de susținere ai acordurilor de pace postbelice. El a semnalat, de asemenea, reafirmarea Germaniei și importanța noului ei statut în afacerile internaționale.

La acest moment, puterea lui Hitler în Germania era absolută. Cel mai mare, mai modern și mai cutezător stat național din Europa Centrală se afla acum la picioarele lui, credincios politiciii „carismatice“ a „salvării naționale“. Ca dictator, poziția lui era de necontestat. Nu întâmpina nici un fel de opoziție reală.

Atmosfera de euforie națională, alimentată de acțiunea spectaculoasă din Renania, a fost, ce-i drept, de scurtă durată. Foarte curând, grijiile și nemulțumirile vieții cotidiene au revenit la suprafață. Nemulțumirea muncitorilor, legată de salariile mici și de condițiile de muncă precare, resentimentele fermierilor față de „economia coercitivă“ girată de Fondul Alimentar, reclamațiile micilor negustori față de dificultățile economice și omniprezenta frustrare a consumatorilor legată de prețuri au continuat să se manifeste cu aceeași intensitate. Comportamentul și corupția din rândul funcționarilor de partid erau și ele un motiv de nemulțumire. Iar în regiunile catolice, unde „lupta bisericilor“ se intensificase, atacurile partidului la adresa practicilor și a instituțiilor bisericesti, la adresa școlilor confesionale și persecutarea clerului (inclusiv prin intermediul unor procese extrem de mediatizate ale membrilor ordinelor religioase acuzați de trafic de valută și de comportament sexual neadecvat) au făcut ca starea de spirit să continue să se degradeze. Nu trebuie însă să cădem în păcatul de a supraestima semnificația stării de nemulțumire generală, pentru că ea nu s-a tradus într-o opoziție politică ce ar fi putut provoca serioase neplăceri regimului.

Forțele de opoziție de stânga – comuniștii și socialiștii – erau înfrânte, intimidat, neputincioase și demoralizate de resemnarea democrațiilor occidentale în fața lui Hitler, care continua să răstoarne ordinea internațională postbelică. Imaginea proiectată de propagandă, a unui om de stat de o îndrăzneală extraordinară, un geniu politic, părea a reflecta realitatea în ochii milioanei de oameni, ca urmare a slăbiciunii manifestate de puterile vestice. Sub amenințarea unor represalii draconice, activitatea ilegală și periculoasă a rezistenței clandestine continuase totuși și chiar se relansase pentru o scurtă perioadă, la sfârșitul lui 1935 și începutul lui 1936, într-o vreme în care criza alimentară a dus la frământări accentuate în zonele industriale, iar această activitate în ilegalitate nu a încetat niciodată. Numai că după un atac violent din partea

Gestapoului, menit să distrugă și ultimele reminiscențe ale scurtei perioade de renaștere a mișcării comuniste, orice amenințare de rezistență din partea organizațiilor clandestine a fost practic eliminată.² Celulele de rezistență, în special cele comuniste, erau în permanență vizate de informatorii Gestapoului, fiind, ca atare, frecvent penetrate, iar membrii lor arestați și aruncați în închisori sau lagăre de concentrare. S-a estimat că jumătate dintre cei aproximativ 300 000 de membri pe care îi avea Partidul Comunist în 1932 au fost încarcerați în perioada celui de-al Treilea Reich – o statistică a unei necruțătoare represiuni de uzură.³ Chiar și în aceste condiții, apăreau invariabil celule noi. Cei care și-au riscat libertatea, chiar viața, au dovedit un curaj deosebit. Dar acestora le lipsea orice urmă de putere sau de influență, nu aveau relații în eșaloanele superioare și, ca atare, nu au avut nici o șansă de a răsturna regimul. În momentul respectiv nu reprezentau o reală amenințare pentru Hitler. O opoziție care să îi zdruncine dictatura – fără a socoti acțiunile imprevizibile ale indivizilor care acționau din proprie inițiativă, așa cum s-a întâmplat în 1939 – nu putea veni, practic, decât din interiorului regimului însuși.⁴

Între timp, stâlpii regimului – forțele armate, partidul, industria, administrația publică – au rămas constanți în acordarea sprijinului lor.

Elitele național-conservatoare care îl ajutaseră pe Hitler să ajungă la putere în 1933, închipuindu-și că îl vor putea controla și manipula, și-au reprimat practic diferendele. Neliniștile din aceste cercuri fuseseră înregistrate în special în timpul accentuatei crize interne din primăvara și vara lui 1934, care se încheiase cu masacrarea conducerii Cămășilor Brune (și cu lichidarea a numeroși alți opozanți reali sau doar presupuși) în Noaptea cuțitelor lungi din 30 iunie 1934. Însă, indiferent de reținerile pe care continuau să le aibă față de tendințele anticapitaliste ale partidului, față de comportamentul arogant al șefilor de partid, față de atacurile asupra bisericilor creștine, de nelegiuirile formațiunilor de partid și față de alte aspecte îngrijorătoare ale regimului, la începutul lui 1936, elitele conservatoare nu se distanțaseră de Hitler de o manieră convingătoare.

Forțele armate aveau cele mai puține motive de nemulțumire, deși corpul ofițerilor îi privea deseori de sus pe parveniții vulgari care conduceau acum țara. Tensiunile cu SA, care fuseseră motiv de preocupare pentru comandanții militari în primele luni ale regimului, trecuseră de mult. Asasinatelor politice cărora le căzuseră victime doi generali, fostul cancelar al Reichului Kurt von Schleicher și generalul-maior Ferdinand von Bredow, în Noaptea cuțitelor lungi, păruseră un preț mic de plătit pentru îndepărtarea flagelului reprezentat de liderul SA Ernst Röhm și de acoliții acestuia. În tot acest timp, comandanții militari și-au văzut sprijinit complet obiectivul de a reclădi un Wehrmacht puternic,

nutrit chiar și în întunecații ani 1920.⁵ Corpul militar a fost încântat când, în pofida interdicției impuse prin Tratatul de la Versailles, în martie 1935 a fost reintrodus stagiul militar obligatoriu (ca bază a unei armate pe timp de pace alcătuite din 36 de divizii). În concordanță cu promisiunea pe care Hitler o făcuse în februarie 1933, conform căreia „în următorii patru-cinci ani principiul major trebuie să fie: totul pentru forțele armate”⁶, procesul de reînarmare a accelerat. Existența Luftwaffe – o altă încălcare a Tratatului de la Versailles – fusese anunțată, fără drept de apel, în martie 1935. În mod cu totul remarcabil, Marea Britanie s-a dovedit a fi un complice dispus să submineze Tratatul de la Versailles prin acceptarea semnării, în iunie 1935, a unui acord maritim cu Reichul, permițând Germaniei să ajungă la 35% din puterea navală a Marinei Britanice. Odată cu remilitarizarea Renaniei, Hitler a îndeplinit o dorință fierbinte a conducerii armatei cu mult înainte ca aceasta să se fi gândit măcar că o asemenea mișcare ar fi posibilă. Acționa exact cum își doreau toți comandanții forțelor armate – și chiar mai mult decât atât. Nu prea existau motive de nemulțumire.

Directorii marilor companii, care nutreau totuși anumite îngrijorări privind dificultățile actuale și viitoarele probleme cu care urma să se confrunte economia, i-au fost recunoscători lui Hitler pentru distrugerea partidelor de stânga și a sindicatelor. Erau încă o dată „stăpâni pe propriile moșii” când era vorba de gestionarea conflictelor de muncă. Se deschisese calea către profituri și dividende mult sporite. Chiar și unde amestecul partidului era criticat sau unde exporturile întâmpinau dificultăți, iar materia primă era greu de procurat ori în cazurile în care apăreau temeri privind direcția în care se îndrepta economia, nici un industriaș nu a militat, nici măcar în particular, pentru o revenire la vechile și „relele” zile ale democrației Republicii de la Weimar.

Au existat unele persoane din elita național-conservatoare – în principal din rândurile conducerii armatei și din eșaloanele superioare ale administrației de stat – care, cam doi ani mai târziu, aveau să înceapă, treptat și șovăielnic, să clădească o opoziție fundamentală față de regimul nazist. Dar, la momentul la care ne referim, aceștia încă își protejau interesele și ceea ce considerau ei a fi interesul național, servit de politici aparent fructuoase legate de afirmarea națională și de reconstrucția întruchipate de figura lui Hitler.

Numai lupta bisericilor, cea care a provocat fricțiuni intense între clerici și enoriași, pe de o parte, și activiștii de partid, de cealaltă parte, a aruncat o umbră substanțială, în special în parohiile catolice din zonele rurale, unde influența clerului a rămas neatinsă, asupra a ceea ce altfel s-a dovedit a fi un uriaș consens (fabricat, desigur, în parte, dintr-un amestec de represiune și propagandă). Dar poziția celor două principale

culte creștine a fost una ambivalentă. Deși exercitau încă o influență considerabilă asupra populației care participa activ la viața religioasă, membrii clerului au simțit că trebuie să manifeste precauție în declarațiile publice, în special în cazurile în care chestiunile religioase nu erau vizate în mod direct. În unele privințe, aceștia erau îndrumați de opinia publică într-o măsură mai mare decât erau ei dispuși sau capabili să o îndrume, la rândul lor. Clerul a fost nevoit să țină cont de faptul că „succesele“ naționale repurtate de Hitler, mai cu seamă triumful lui în remilitarizarea Renaniei, aveau o popularitate enormă chiar și printre acei enoriași care criticau aspru atacurile naziste la adresa bisericilor.

Tulburările provocate de lupta bisericilor au fost ample. Și au fost, de asemenea, în mare măsură compartimentate. Ele au constituit rareori o respingere fundamentală a regimului ori o angajare într-o opoziție politică activă, categorică. Apărarea înverșunată a respectării tradițiilor, obiceiurilor și practicilor de șicanele naziste a fost în egală măsură compatibilă cu sprijinul personal pentru Hitler, cu încuviințarea atacului acestuia asupra stângii, cu ovații pentru „triumfurile“ lui naționale, cu o mare disponibilitate de a accepta măsurile sale discriminatorii în privința evreilor și de a accepta, în fapt, majoritatea măsurilor care nu aduceau atingere directă intereselor bisericești. Episcopii catolici și-au sfătuit enoriașii să se supună noului regim încă din primele săptămâni după numirea lui Hitler în funcția de cancelar.⁷ Chiar și la apogeul luptei bisericilor, acești episcopi au sprijinit public poziția împotriva bolșevismului „ateu“, declarându-și loialitatea față de Hitler.⁸ Brutalitatea lagărelor de concentrare, asasinarea liderilor SA în 1934, precum și escaladarea discriminării evreilor nu au provocat nici un fel de protest sau opoziție la nivel oficial. În mod similar, în dezbinata Biserică Protestantă, neliniștea, criticile sau disensiunile legate de aroganța nazistă față de Biserică și de amestecul în treburile, practicile, structurile și doctrina acesteia au coexistat – dincolo de exemplul câtorva persoane excepționale – cu declarații oficiale de loialitate și o acceptare sinceră a acțiunilor lui Hitler.

În primăvara lui 1936, autoritatea incontestabilă a lui Hitler era fundamentată pe adulația maselor. Mari segmente de populație îl idolatrizau de-a dreptul. Până și adversarii lui recunoșteau acest lucru. „Mare om, Hitler. A avut curajul de a risca totuși“ – aceasta era esența sentimentelor percepute la vremea respectivă de opoziția socialistă clandestină. „Spiritul Tratatului de la Versailles este detestat de toți germanii. Hitler a făcut bucăți acest tratat blestemat și l-a aruncat la picioarele francezilor“, a fost motivul creșterii sprijinului pentru dictator chiar și printre cei mai puțin entuziaști în privința lui.⁹ În 1936, poporul german – sau, în orice caz, mare parte a acestuia – era stăpânit de sentimentul de mândrie națională pe care Hitler (practic, de unul

EBPIS

We know
books

singur, după câte reieșea din laudele neobosite ale propagandei entuziaste) îl redase țării.

Sprijinul unei uriașe mișcări de masă, temelia suportului său plebiscitar, garanta faptul că valurile de adulație erau de nestăvilit. Dar sprijinul pentru Hitler era autentic și de mare anvergură. Majoritatea germanilor, indiferent de obiecțiile pe care le aveau, ajunseseră să îl sprijine pe Hitler într-un fel sau altul în primăvara lui 1936. Victoriile înregistrate de acesta la nivel internațional uniseră, de bună seamă, majoritatea covârșitoare a populației în spatele conducerii. Admirația față de Führer era larg răspândită. Într-adevăr, și la nivelul cotidianului monoton mulți erau cei pregătiți să-i acorde credit lui Hitler pentru o schimbare în Germania, schimbare care li se părea de domeniul fantasticului. Pentru majoritatea celor care nu făceau parte dintr-o minoritate persecutată, nu rămăseseră adepți fermi ai social-democraților sau ai comuniștilor eliminați ori nu se simțeau complet înstrăinați din pricina atacurilor asupra bisericilor, situația părea incomparabil mai bună decât cea dinainte de venirea lui Hitler la putere. Șomajul, departe de a înregistra o nouă creștere – așa cum profetiseră unii –, fusese practic eliminat. De o manieră modestă, dar sesizabilă, nivelul de trai începuse să se îmbunătățească. Din ce în ce mai multe produse erau disponibile pentru consum. „Radioul poporului“ (*Volksempfänger*) era prezent în tot mai multe case.¹⁰ Activitățile recreative, distracțiile și unele forme timide de turism începeau să se extindă. Cinematografele și sălile de dans erau pline. Și, chiar dacă mult-trâmbițatele călătorii „de lux“ în Madeira și Norvegia la bordul unor vase de croazieră ale organizației „Putere prin bucurie“ (o organizație de petrecere a timpului liber a Frontului Muncitoresc German) rămâneau apanajul celor privilegiați și au avut un impact mult prea mic în ceea ce privește diviziunea socială, un număr tot mai mare de oameni au putut profita de zile petrecute la țară sau de spectacole de teatru și de concerte.¹¹ Pentru mulți, chiar și privind numai în urmă, la mulți ani după război, prezentul putea fi definit ca „vremuri bune“.¹²

În decurs de numai trei ani, se părea că Hitler salvase Germania de suferințele și dezbinarea din epoca democrației Weimarului, așternând calea pentru un viitor grandios al poporului german. Demagogul și instigatorul politic se transformase, după toate aparențele, într-un om de stat și un lider național de talia lui Bismarck. Faptul că renașterea națională fusese dublată de un autoritarism rigid, de pierderea drepturilor civile, de o reprimare brutală a stângii și de intensificarea discriminării împotriva evreilor și a altor categorii de oameni considerate nedemne de a face parte din „comunitatea națională“ era privit de majoritatea cetățenilor ca fiind un preț mic de plătit, în vreme ce mulți îl considerau chiar binevenit.

La momentul respectiv, puțini au fost cei care și-au putut imagina ce avea să urmeze – și anume că noua poziție internațională a Germaniei din primăvara lui 1936 era doar preludiul unei expansiuni fără limite și al unui război mondial care avea să provoace un masacru de proporții incomensurabile, un genocid fără precedent și inevitabila destrămarea Reichului însuși. „Faptul că această nouă realizare a lui Hitler este încă o piatră de hotar pe drumul către porțile iadului pare a nu fi trezit conștiința nimănui”, se adăuga în același raport pertinent al mișcării social-democrate aflate în exil.¹³

II

Pentru majoritatea dictatorilor, dobândirea puterii absolute în stat ar fi fost de ajuns. Pentru Hitler, aceasta nu reprezenta un scop în sine. Din punctul lui de vedere, puterea servea unui scop ideologic dual: distrugerea evreilor (pentru el dușmanii de moarte ai Germaniei); iar prin distrugerea acestora, obținerea puterii asupra întregului continent european – o rampă de lansare către dominația mondială ulterioară. Ambele scopuri, interconectate, fundamentate pe o „viziune asupra lumii” conform căreia lupta rasială și supraviețuirea celui mai puternic sunt factori determinanți în istoria umanității, fuseseră elementele centrale ale gândirii sale încă din anii 1920. Odată încolțite, aceste idei de bază nu l-au părăsit nicio dată, oricât de necunoscute i-au fost căile către punerea lor în practică.

Caracterul obsesiv și tenacitatea cu care și-a păstrat aceste idei fixe au făcut parte din rolul unic pe care Hitler l-a jucat în împingerea Germaniei, a Europei și a lumii întregii în mijlocul unui dezastru. În orice caz, dintre milioanele de adepți ai nazismului din perioada ascensiunii acestuia la putere, puțini au fost cei care au văzut lucrurile exact așa cum le vedea Hitler sau au manifestat o adeziune fanatică la punctele fixe ale „concepției lui Hitler asupra lumii” care au reprezentat principala sa forță motrice ideologică.¹⁴ Atracția tot mai mare pe care Hitler a exercitat-o ca alternativă la democrația Weimarului s-a bazat, într-o măsură mult mai mare, pe intensitatea atacului său frontal, neabătut, asupra eșecului vizibil al unui sistem politic subminat în chiar eșaloanele sale superioare și care pierdea din ce în ce mai mult sprijinul din partea maselor. În perioada ascensiunii sale la putere, principiile ideologice centrale pe care le-a promovat fuseseră înglobate într-o armură generală, atotcuprinzătoare, de tirade mustind de ură împotriva „sistemului” Weimar, precum și în contraimagea atrăgătoare pe care a conturat-o în legătură cu renașterea națională, care avea să vină odată cu distrugerea „criminalilor” care instigaseră,

cu consecințe catastrofale, la înfrângere și la revoluție. Succesul lui ca demagog a fost rezultatul abilității sale de a spune cu voce tare ceea ce doreau să audă masele nemulțumite, de a le vorbi pe înțelesul lor, de a capta și de a exploata psihologia disperării, precum și de a imprima speranța că națiunea va renaște precum pasărea Phoenix. Era capabil ca nimeni altul să dea glas urii populare, resentimentelor, speranțelor și așteptărilor poporului. Vorbea mult mai tăios, mai vehement, mai expresiv și mai impresionant decât oricine altcineva care avea un mesaj ideologic similar. Era purtătorul de cuvânt al maselor naționaliste într-un moment decisiv de criză națională profundă.

Arătându-se capabil să electrizeze masele naționaliste ca nimeni altul, s-a constituit într-o propunere mult mai atrăgătoare pentru cei cu putere și influență care l-au perceput atât pe el, cât și mișcarea care se extindea rapid, ca pe o armă indispensabilă în lupta împotriva „marxismului“ (un fel de nume de cod nu numai pentru atacurile asupra comuniștilor, ci și asupra social-democraților, a sindicatelor și a sistemului democratic în sine), pe care elitele conservatoare au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a-l submina. Cu ajutorul lor, în ultima etapă a prăbușirii Republicii de la Weimar, Hitler a primit în sfârșit ceea ce își dorise cu ardoare: controlul asupra statului german. Greșeala lor fatală a fost aceea că s-au crezut capabili să-l controleze pe Hitler. Au descoperit mult prea târziu că îl subestimaseră nepermis de mult.

Când a fost adus la putere, politica „de compensație“ promovată de Hitler – contracararea, în inimile germanilor, a umilinței înfrângerii și a amărăciunii Revoluției de la 1918 – câștigase sprijinul a peste 13 milioane de germani, printre aceștia aflându-se o bază activă de peste un milion de membri ai diverselor ramuri ale mișcării naziste. Hitler întruchipa așteptările lor legate de salvarea națională. Ramificațiile pseudoreligioase ale cultului creat în jurul lui – într-o epocă în care evlavia maselor se manifesta încă destul de puternic – l-au înfățișat ca pe un Mântuitor laic. Pierderea războiului, umilința națională, mizeria economică și socială profundă, lipsa încrederii în instituțiile democratice și în politicieni și disponibilitatea oamenilor de a-și pune nădejdea într-un „bărbat puternic“, capabil să depășească prin forță obstacolele politice aparent insurmontabile întâlnite la tot pasul în criza generalizată a instituțiilor de stat, toate acestea contribuiseră la atragerea unor mari segmente de populație în raza de acțiune a sloganurilor care îndemneau la salvare națională.

Numai că nu doar cei naivi din punct de vedere politic au fost cucerți. Pesimismul cultural profund, larg răspândit în cercurile neoconservatoare și intelectuale, a făcut din „renașterea națională“ o idee atrăgătoare, oricât de mult s-ar fi vorbit despre vulgaritatea lui Hitler și a adepților săi. Chiar înainte de Primul Război Mondial, acel sentiment de declin

cultural imposibil de oprit – combinat adesea cu păreri din ce în ce mai la modă despre o presupusă amplificare inexorabilă a impurității rasi-ale – câștiga teren.¹⁵ În urma războiului, starea de spirit vecină cu disperarea culturală i-a cuprins și mai mult pe intelectualii conservatori. *Declinul Occidentului*, de Oswald Spengler, a fost o lucrare cu un mare impact datorită prognozei dezolante privind declinul cultural de nestăvilit.¹⁶ Arta abstractă și teatrul modern erau blamate ca fiind de sorginte „evreiască” și lipsite de autenticitate germană. Muzica sincopată de jazz – etichetată drept „muzica negrilor” – părea a fi definiția americanizării inevitabile nu numai a muzicii, ci și a tuturor domeniilor vieții, în țara lui Bach și a lui Beethoven.¹⁷

Decăderea culturală a Germaniei era o oglindă a politicii. Acolo unde, cu numai câteva decenii în urmă, Bismarck dominase scena politică precum un colos, reprezentanții țării păreau acum doar niște pigmei veșnic puși pe gâlceavă, Reichstagul iremediabil dezbinat era doar o reflectare a unei Germanii iremediabil dezbinată – cu excepția cazului în care ar fi apărut un erou național capabil să refacă (la nevoie, prin forță) unitatea națională. Oamenii nu își puteau investi speranțele decât în imaginea unui astfel de erou – cu calități de războinic, om de stat și Înalt Preot – care avea să se ivească din cenușa umilinței naționale și a sărăciei post-belice pentru a restabili mândria și măreția țării.¹⁸ Germanii unui viitor sprijin din partea intelectualilor pentru Hitler și mișcarea lui au apărut într-un astfel de sol – oricât de îndepărtată s-a dovedit a fi realitatea față de ideal.

Antisemitismul strident al naziștilor nu a fost o piedică în calea acestui sprijin. Evreii – mai puțin de 1% din populație, majoritatea dintre aceștia dornici să fie considerați buni cetățeni germani și patrioți – aveau puțini prieteni. Chiar și aceia care au criticat violențele ostentative din partea naziștilor și frecvențele fărâdelegi pe care comunitatea evreiască le-a îndurat în perioada Republicii de la Weimar au fost de multe ori contaminați de o formă sau alta de resentimente, invidie ori suspiciune față de evrei. Antisemitismul latent sau pasiv era larg răspândit¹⁹, în ciuda faptului că relativ puțini erau cei tentați să comită acte de violență nemijlocită împotriva evreilor (fenomen des întâlnit în Germania Republicii de la Weimar). Prejudiciile se amplificau pe măsură ce o neobosită agitație nazistă contribuia la consolidarea animozității deja intensificate prin căutarea unor țapi ispășitori pentru pierderea războiului, pentru revoluție, pentru escaladarea crizei politice și adâncirea mizeriei sociale. Acuzațiile conform cărora evreii erau nepermis de bogați, aduceau prejudicii economiei prin dominația lor și influențau într-o manieră nesănătoasă sfera culturală au proliferat. Cu alte cuvinte, sentimentul că evreii erau diferiți (oricât de mult s-ar fi străduit aceștia să dovedească